MOJA LJUBLJANICA NOVICE

KULTURNI CENTER VRHNIKA
Tržaška cesta 32
ODPRTO: TO. - NED.: 10.00 - 18.00 / PON. ZAPRTO

št. 61

ZAKAJ SO ŠKOCJANSKE JAME TAKO POSEBNE?

Foto: Matevž Lenarčič

PROGRAM

8. 2. 2022 ob 10.00-18.00
SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK

Ob kulturnem prazniku vljudno vabljeni v razstavišče Moja Ljubljanica na brezplačni ogled stalne in občasne razstave.

12. 2. 2022 ob 11. uri
SPLOŠNO JAVNO VODENJE PO RAZSTAVI MOJA LJUBLJANICA

Spoznajte reko Ljubljanico, njeno skrivnostno kraško zaledje, številne arheološke najdbe iz njene struge ter zgodovino razvoja Vrhnike, na katero je imela reka velik vpliv. Obiskovalci se lahko javnemu vodenju brezplačno pridružite z nakupom vstopnice.
Prijave sprejemamo do petka, dan pred vodenjem: info@mojaljubljanica.si ali 041 354 203

27. 9. 2019 - 13. 9. 2022
TOR.-NED. 10.00-18.00
OBČASNA RAZSTAVA
Podvodna kulturna dediščina slovenskega morja

Na območju notranjih morskih voda in teritorialnega morja Republike Slovenije se nahaja devetinštirideset registriranih arheoloških najdišč. Dosedanje raziskave so opozorile na velik potencial potopljenih arheoloških najdišč za poznavanje sprememb okolja in klime v holocenu, plovnih sredstev, pristanišč in drugih pomorskih objektov ter medkulturnih povezav in stikov v prazgodovini, antiki in mlajših obdobjih.

Osnova za vse posebnosti Škocjanskih jam, ki so na mednarodni ravni dobro, na nacionalni pa včasih preslabo poznane in cenjene, so vsekakor geološke danosti širšega območja. Jame so rezultat številnih geoloških in hidroloških procesov, ki so sočasno delovali in prevladovali eden nad drugim. Čistost apnenca, debelina in nagnjenost skladov, velika geološka pretrtost in tektonika so veliko prispevali k današnji usmerjenosti in obliki podzemnih rovov, ki so se oblikovali v različnih nivojih, skladno s postopnih prehajanjem Reke vse globlje v podzemlje. Pomembno vlogo so pri vsem imele tudi podnebne razmere, ki so se skozi razvoj jame spreminjale in s tem dodatno vplivale nanj. V toplejših klimatskih obdobjih je reka bolj prinašala in v jami odlagala sedimente iz nepropustnega flišnega zaledja, v hladnejših je prišlo do večjega vrezovanja jamskih rovov. Glavna posebnost je vsekakor glavni vodni rov, po katerem se Reka pretaka od prvega ponora pod vasjo Škocjan, vse do sifona okoli tri kilometre v notranjost. Ponor Reke je na 317 m nadmorske višine, sifon na 214, reka torej na kratki razdalji pade za več kot sto metrov. Rov je na točki ponora Reke pod Škocjanom visok okoli trideset metrov, globlje pa se zaradi bolj ali manj uravnanega stropa in hkratnega padanja reke čez slapove in brzice vse globlje v kraško podzemlje vztrajno povečuje, ter v Martelovi dvorani, tik pred sifonom, preseže višino 150 m. To je posebnost tudi v svetovnem merilu, malo je takšnih »podzemnih kanjonov«, vsi kasneje odkriti se nekako primerjajo s Škocjanskimi jamami.

Geološka pestrost je narekovala veliko biološko pestrost. V dnu več kot 160 m globokih udornic se zaradi temperaturnega obrata v glavnem zadržuje bolj hladen zrak, ki še danes omogoča rast tipičnim alpskim rastlinam, kot je recimo lepi jeglič ali avrikelj. Po drugi strani pa nekoliko višje, kjer se segret zrak iz jame pod stropom višje ležečih rovov izteka na površje, temperatura praviloma ne pade pod 0°C, zato tam uspevajo relikti iz toplejših obdobij, na primer venerini laski, praprot, ki je tipična za mediteranski svet. Pojavljanje tako nasprotujočih si rastlin v naravi na tako majhnem prostoru je prava redkost in hkrati še ena posebnost Škocjanskih jam. Bogastvo živega sveta dopolnjujejo nekatere vrste ptic, na primer skalni golob, planinski hudournik in skalni plezalček, ki jim takšna reliefna raznolikost s prepadnimi ostenji ustreza. Poleg naštetega je potrebno izpostaviti tudi veliko različnih vrst netopirjev. Od 31 znanih vrst pri nas, jih v širši okolici parka najdemo kar 26, kar to območje uvršča na sam vrh pestrosti različnih vrst netopirjev v Sloveniji. Še ena posebnost je Justinova zvončica, cvetlica, ki jo sicer najdemo le v Dinarskem gorstvu in je endemit teh krajev, v Škocjanskih jamah pa ima »klasično nahajališče«, to pomeni, da je bila prav tu prvič prepoznana in opisana.

Velikanski jamski vhodi in globoke udornice, iz katerih se občasno zaradi temperaturnih razlik med vodo, ki v jamo priteka in zrakom, ki se tu zadržuje, dvigajo na površje meglice, dajejo ponornemu delu Škocjanskih jam še posebej mističen pridih, ki je očitno že zgodaj v zgodovini človeštva, pri takratnih prebivalcih vzbujal bujno domišljijo. Ljudje so očitno v tem dramatičnem prehodu reke iz površja v podzemlje videli vhod v podzemno kraljestvo, onstranstvo. Zato so tu že v času bronaste dobe izvajali posebne daritvene obrede, rezultat pa so številne najdbe predmetov, prinesenih iz oddaljenih krajev, kot so panonski bazen, Apeninski polotok, Grčija in srednja Evropa. Območje Škocjanskih jam je bilo očitno kultni prostor nadregionalnega pomena več kot pol tisočletja. Te in številne druge najdbe, povezane z bogatimi grobovi v okolici, so med arheologi še posebej cenjene. Vse pomembnejše najdbe so danes hranjene in razstavljene v dunajskih in tržaških muzejih, kjer zasedajo častna mesta, nekaj pa jih hranijo tudi slovenski muzeji, recimo Prirodoslovni muzej v Kopru.

In končno pridemo do še ene prav posebne zgodbe Škocjanskih jam, namreč fantastične raziskave podzemnega toka Reke v njih. Kljub zgodnji prisotnosti ljudi na jamskih vhodih, predvsem tistih v suhe fosilne rove, so notranji deli še dolgo ostali neraziskani. Šele po spletu okoliščin so zaradi velikih potreb Trsta po novih virih pitne vode v začetku 19. stoletja počasi začeli prodirati globlje v notranjost in raziskovat skrivnostni podzemni kanjon Reke. Edina pot, ki jih je vodila v neznani svet kraškega podzemlja, je bila po reki z lesenimi plovili, skromno razsvetljavo v obliki bakel, sveč in kasneje karbidovk, kravjimi rogovi za sporazumevanje, predvsem pa z obilo poguma in spretnosti. Podobne raziskave tako globoko v kraško podzemlje in na takšen način ni izpričano iz nobene druge jame na svetu. Zgodba je toliko posebna, da je že francoski krasoslovec iz 19. stoletja Alfred Martel Jakoba Svetino iz Štivana pri Devinu označil za pionirja moderne speleologije. Tehnika, s katero so premagovali brzice in slapove v jami je z današnjega zornega kota preprosta in nevarna, a je v takratnem času predstavljala višek tovrstnih raziskav po vsem svetu. Če so pri drugih sočasnih raziskavah, recimo na vrhove najbolj izpostavljenih gorskih verig ali v oddaljene kraje na skrajnem južnem in severnem koncu Zemlje, še vedeli vsaj približno kam se odpravljajo, so se tukaj spuščali v povsem neznan svet, brez kakršnekoli predhodne uporabne informacije. Domnevali so zgolj to, da je to ista voda, ki se po dobrih tridesetih kilometrih ponovno pojavi na površju v izvirih Timave. Do vsega drugega so se morali dokopati sami z lastnim empiričnim razmišljanjem in veliko mero drznosti.

Vse te posebnosti so Škocjanske jame uvrstile na seznam svetovne dediščine pod okriljem Unesca, kasneje so bile zaradi ekstremnih hidroloških značilnostih, ki se občasno odražajo v več kot sto metrov visokih poplavah v jami, vpisane na seznam mednarodno pomembnih mokrišč Ramsarske konvencije kot podzemno mokrišče, na koncu pa so postale še del Biosfernega območja Kras in porečje Reke. Lokacij s toliko mednarodnih priznanj je na svetu v zelo omejenem številu, tudi zato so posebne.

Borut Peric, Park Škocjanske jame

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

www.mojaljubljanica.si
Informacije: info@mojaljubljanica.si, tel.: 041 354 203